

**ДРУГА СЕСІЯ
ШКОЛИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ
"НОВА УКРАЇНА"**

14-18 вересня 2011 року, м. Київ

Сергій КВІТ

Президент Національного університету «Києво-Могилянська академія»

ЖУРНАЛІСТСЬКА ТА МЕДІАОСВІТА

Початки журналістської освіти пов'язані з Дж. Пулітцером, ім'ям якого названа престижна премія. Він організував 1912р. у Колумбійському університеті першу журналістську школу. Пишучи про українські традиції, В.Здорова свідчить, що від 1920-хрр. перші кадри партійних журналістів готувалися на базі Комуністичного інституту ім. Артема та Комуністичного інституту журналістики у Харкові. Після Другої світової війни журналістська освіта перемістилася до університетів, спочатку до Київського ім. Т. Шевченка, а за рік і Аьвівського ім. І. Франка, з тією ж партійною комуністичною спрямованістю. Попри всі недоліки, майбутні журналісти все ж опинялися в інтелектуальній аурі, здобували достатньо глибоку, як на той час, освіту. З методологічного погляду, журналістська освіта була добре структурована й відповідала всім вимогам комуністичної системи.

Теперішній посттоталітарний стан журналістської освіти не задовольняє українські медії. Стара система була зруйнована, а нова досі не створена. Навчальні заклади та редакції ЗМК існують, до певної міри, у паралельних площинах, самодостатньо і незалежно одні від одних. Редакції переважно не сподіваються на випускників українських університетів і самі дбають про підготовку і перепідготовку власних кадрів. Однак рівень журналістської освіти є важливим індикатором стану національних медій. Поки що проблеми професійної освіти в галузі медій держава вважає другорядними або взагалі лише їх непоміченими.

Для того щоб відповідати сучасним західним стандартам, українська журналістська освіта потребує вирішення таких першочергових проблем:

1. Подолання загальної філологічної спрямованості. Подібні наголоси були виправдані у радянські часи, через те що у ВНЗ була створена україномовна система підготовки журналістів. Але в принципі журналістська освіта не є підрозділом філологічної.
2. Усвідомлення того факту, що журналістика є щоденною практичною діяльністю, а не наукою.
3. Те, що в західній практиці називається «медіастудіями», має не замінювати собою власне журналістське навчання, а поглиблювати його, спираючись на медіадослідження з перевагою соціологічного компонента, які в Україні майже не проводяться.
4. Необхідно змінити концептуальний погляд на підготовку журналістів: їм потрібні не лише знання, а також, рівною мірою, уміння і навички.
5. Відповідно докорінного реформування потребує система оцінювання знань і умінь.

Здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

6. Організація навчального процесу має відбуватися зі створенням значної англомовної частини, оскільки студенти повинні користуватися західними джерелами та порівнювати продукцію українських медій із кращими зарубіжними зразками.

7. Слід налагодити взаємовигідне партнерство між редакціями ЗМК та навчальними закладами в тому розумінні, що медії повинні сформулювати соціальний запит на того журналіста, якого вони хочуть бачити. Університетська освіта переважно орієнтується на застарілі схоластичні зразки і насправді не знає, кого вона готує.

До позитивів можемо віднести той факт, що сьогодні в Україні існує кілька різних систем підготовки журналістських кадрів, а різноманітність підходів завжди зумовлює професійну конкуренцію. По-перше, це факультети та відділення журналістики в університетах. По-друге, різноманітні короткотермінові тренінги і курси, організаторами яких виступають громадські організації. По-третє, підвищення кваліфікації «на робочому місці» у редакціях ЗМК. По-четверте, це Могилянська школа журналістики, де поєднується практичне журналістське навчання з наданням магістерського ступеня. Зразками організації навчального процесу тут послужили британський та американський досвід. Є. Федченко підкреслює, що Могилянська школа журналістики принципово відмовилася від погляду на професію журналіста як на «творчість». Тут мало що залежить від натхнення. Більше ціниться вміння працювати в команді, вкладатися у визначені терміни виконання завдань, стабільність у щоденній важкій праці, яка на перший погляд є звичайною рутинною. Також не існує нормованого робочого часу-весь час, який іде на виконання завдання, робочий.

Є. Федченко підкреслює важливість навчання журналістів через практику. Таке залучення студента до виробничого процесу важливе з кількох причин. По-перше, воно дає навички, які згодом будуть потрібні у роботі. По-друге, можливість максимально наблизити умови навчання до умов майбутньої професії. По-третє, це також означає, що разом із отриманням диплома випускник університету вже має власне портфоліо, з яким може прийти до роботодавця. Є. Федченко називає ще одну важливу проблему - це т. зв. перша робота. За нинішніх темпів розвитку медіаринку роботодавці готові брати будь-кого, хто хоча б приблизно відповідає загальним вимогам.

На Заході все навпаки. Наприклад, у Франції нові робочі місця у редакціях фактично не виникають, а зі старих ніхто не хоче йти. Конкурси в престижні заклади журналістської освіти – від 40-60 претендентів на місце у Лілльській школі до 100-200 - у Сорбонні. У Британії на вакансію театрального критика в журналі «Time Out» претендувало 1800 журналістів, а випускники журналістських програм університетів роками працюють безоплатно на Бі-Бі-Сі, аби отримати відповідний запис у резюме.

Така ж складна ситуація з першою роботою і в США, де робота для початківців якщо і знаходиться, то на найменших і найнепрестижніших місцевих ринках. Тому в інтересах студентів від навчання взяти все по максимуму, щоб стати привабливішим для роботодавця. Крім того, бажання вчитися підкріплюється ще одним серйозним стимулом: платнею за навчання, що становить як мінімум кілька десятків тисяч євро на рік. Часто це не гранти, а банківські кредити, які потім доведеться повертати. Адже освіта - це не лише диплом, а передусім знання та вміння, що, разом з інформацією, є найдорожчим товаром у сучасному світі.

За В. Крістом, в американській системі журналістської освіти розрізняють два види оцінювання якості журналістської освіти: assessment & evaluation. Під першим розуміють процес атестації - що саме студенти одержують під час навчання від навчальних стратегій (у т. ч. завдання, діяльність на заняттях і тести) та програмних стратегій (включно з випускними інтерв'ю та дипломними роботами). Assessment робить наголос на академічній складовій. Це

Здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

те, що, власне, роблять викладачі, дослідники та адміністратори. Assessment розглядається як певний інструмент оцінювання для управління розвитком людей і програм, відбиває оцінку шляху професійного зростання студента у пропонованій системі освіти, показує, який ми хочемо отримати результат. Сюди також входить місія програми, яка разом із суто професійними вимогами проголошує необхідність оцінки виховання критично мислячої людини та громадянина своєї держави.

З другого боку, evaluation покликаний виявити рівень професійного досвіду, який забезпечується навчальним процесом і навчальним закладом. Це оцінка вміння і навичок підготувати журналістський матеріал від планування до виходу в етер чи публікації, користування програмним забезпеченням, професійним обладнанням тощо, а також наявності у навчальному закладі належного рівня викладачів і необхідного обладнання для розвитку цих навичок. Таке розрізнення між assessment та evaluation є дуже корисним з погляду їхнього спрямування на різні рівні чи типи підзвітності. Мається на увазі, що кожна школа журналістики (факультет чи відділення) формують власне коло завдань і перспектив, а відтак - усвідомлюють, якими повинні бути їхні випускники.

В. фон Ларош подає інформацію про журналістську освіту в Німеччині. Навчання тут здебільшого короткотермінове (від 2 до 4 семестрів) і, як правило, йде в додатку до якоїсь іншої спеціальності. Іноді спеціально вивчається спортивна проблематика, економіка, германістика, педагогіка, мистецька критика, нові медії - і журналістика. Тобто фахові навички засвоюються людиною, яка глибоко володіє знаннями ще в якійсь певній галузі (до речі, так само, як у Могилянській школі журналістики). У Німеччині, пише В. фон Ларош, вісім шляхів ведуть до журналістики через вищу школу. Той, хто хоче стати журналістом, може:

- здобувати освіту з якогось фаху і паралельно - журналістську освіту;
- вступити в один з інститутів, які пропонують супровідні курси з журналістики;
- вивчати журналістику як другий фах або як додатковий фах (залежно від інституту орієнтованість на практику буде різною);
- після завершення навчання з якогось фаху можна закінчити курси підвищеного рівня з журналістики або масової комунікації тривалістю 2 або 4 семестри;
- безпосередньо студіювати журналістику і отримати безпосередній диплом;
- обрати зорієнтовані на практику інші типи повної освіти, які з'явилися у 90-х роках і часто виступають під назвою «наука про медії» або «наука про комунікацію»;
- як основний або додатковий фах вивчати публіцистику і комунікацію, відвідуючи при цьому якомога більше курсів з журналістики;
- навчатися в одній з вищих шкіл або академій телебачення і кіномистецтва.

Розвиток журналістської освіти в Україні має найтісніше пов'язуватися з вимогами медійного ринку, який сам перебуває у процесі становлення. За словами Х.-А. Ферріса, ключовими моментами нової журналістики є поява нових медій та адаптація до нових вимог старих, інтерактивність та мультимедійність, розвиток нових ніш та нові моделі медіабізнесу. Поряд з тим, на його думку, не існує нової чи старої журналістики. Переможцем завжди виходить професійна журналістика, орієнтована на запити авдиторії та новітні технологічні досягнення.

Міркуючи про сучасну журналістську освіту в Україні, В. Здоровега зокрема звернув увагу на три речі. По-перше, це інфантилізм першокурсників бакалаврату, їхнє переважне невміння викладати думки і невмотивованість щодо обраного фаху. Адже журналістика вимагає, окрім усього іншого, ще й наявності особистого досвіду людини. По-друге, на його думку, слід здійснити концептуальне розмежування освіти майбутніх журналістів і медіаменеджерів. На Медіа Клубах також було здійснено умовний розподіл на журналістську і медіаосвіту. По-третє, журналістська освіта має бути мобільною і гнучкою через особливості професії,

Здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

необхідність швидкого реагування на зміну ринку, соціальні обставини, рівень технологічного розвитку суспільства.

Отже, розуміння медіаосвіти має бути концептуально відмежоване від журналістської освіти. Тоді як друга зосереджується на проблемах професії журналіста, перша може стосуватися ширшого переліку спеціальностей мас-медійної (масовокомунікативної) галузі, включно з медіаменеджментом. Хоч існують інші тлумачення. Б. Потятиник пише, що у Північній Америці, де й народився термін Media Education, розрізняють власне журналістську освіту (підготовка фахівців для роботи в мас-медіях) і медіаосвіту. Відповідно медіаосвіта передбачає роботу з широким колом осіб, зокрема із шкільною молоддю та батьківською громадськістю, які, здебільшого, не мають стосунку до безпосередньої редакційної роботи. Тобто вона наближається до концепції широкої медіаграмотності. Н. Габор пропонує термін «медіапросвіта», «медіапросвітництво». Подібним чином розуміють медіаосвіту в Польщі та Росії. Концептуальна адаптація цих понять в Україні вимагає широкої професійної дискусії, яка допоможе визначитися у пріоритетах розвитку медій і масових комунікацій.